

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- ธรรมนิศย์ นิคมรัตน์. โนรา : การรำประสมท่าแบบตัวอ่อน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
ภาควิชานาฏยศิลป์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2539.
- บุญเลื่อง บุญบุญกลับ. ผู้อยู่หลังม่าน. สันแห่งความคิดที่ระลึกวันเกษียณอายุอาจารย์วิชา
สงสมพันธ์. 2538, หน้า 15 - 19.
- ประพนธ์ เรืองณรงค์. จากหนูวิน - หนูวาดถึงโนราเดิม. เรื่องเล่าชาวภูเก็ต เขตที่ ๑.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มิตรสยาม, 2531, หน้า 415 - 430.
- ประหยัด เกษม. การแสดงโนราจากอดีตถึงปัจจุบัน. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรม
แห่งชาติ. เกิดขุเกียรติคุณอุปถัมภ์ในวาระ (พุ่มเทว). กรุงเทพฯ : กงสยามการพิมพ์,
2523, หน้า 127 - 137.
- พุ่ม เทว. บันทึกอัตชีวประวัติคุณอุปถัมภ์ในวาระ. รายงานโครงการสืบสวนวัฒนธรรมท้องถิ่น
กองทุน "สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถเพื่อส่งเสริมการแสดงโนรา
สถาบันราชภัฏสงขลา. 2541, หน้า 21 - 27.
- ภิญโญ จิตต์ธรรม. การรำโนราในอดีตช่วงอีกครั้งหนึ่ง. ที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพคุณอุปถัมภ์
นวกร (พุ่มเทว). สงขลา : เหมการพิมพ์, 2527.
- วิมล คำศรี. องค์ประกอบของโนรารุ่นเก่า. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ
เกิดขุเกียรติคุณอุปถัมภ์ในวาระ (พุ่มเทว). กรุงเทพฯ : กงสยามการพิมพ์, 2523,
หน้า 62 - 72.
- สาโรช นาคะวิโรจน์. โนราหีด ครูที่ดี ศิษย์ที่น่ารัก. นวกรที่นบ้าน - ตำนานโนราหีด
บุญบุญกลับ. (ม.ป.ท., ม.ป.ป.). หน้า 13 - 15.
- สุทธิวงศ์ พงษ์ไพฑูย์. คลัง เมืองศรี. สำนวนกรมวัฒนธรรมภาคใต้ 2. (2529) : 456.
- สุทธิวงศ์ พงษ์ไพฑูย์. ภาค. สำนวนกรมวัฒนธรรมภาคใต้ 8. (2529) : 3053.
- สุทธิวงศ์ พงษ์ไพฑูย์. โนรา. สำนวนกรมวัฒนธรรมภาคใต้ 5. (2529) : 1806 - 1812.
- สุทัศน์ นาคเสน. โนรา : จำเขียนพราย - เข็ญยบถอมระวอด. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
ภาควิชานาฏยศิลป์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2539.

สิงคสิง นานฮีค้อม. ในราเดิม บ้านเดิมอยู่ตรง. แลได้แลลี้กลงไปในเมืองใต้ 8 (กันยายน 2540).

5 - 7.

อุดม หนูทอง. ยก ชูบัว. สรวานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ 7. (2529), 2894 - 2895.

อุดม หนูทอง. รื่นจิตร์อักษร. สรวานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ 8. (2529) : 3065.

อุดม หนูทอง. โนชา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา. 2536.

สัมภาษณ์

กัลยา เทพนิมิต. ในรากัลยานาฏราช จ.ระนอง. สัมภาษณ์ 15 กันยายน 2540.

เกษร เวชนิคม. ในรากษรนครศิลป์ จ.นครศรีธรรมราช. สัมภาษณ์ 8 ธันวาคม 2540.

เชียว เขาชุม. ตาเสือโนรา จ.พัทลุง. สัมภาษณ์ 3 ธันวาคม 2540.

จงดี พรหมเมศร์. ในรากงดี จ.สุราษฎร์ธานี. สัมภาษณ์ 5 มีนาคม 2541.

จิณ จิมพงษ์. อาจารย์นาฏศิลป์พื้นเมือง สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช จ.นครศรีธรรมราช.

สัมภาษณ์ 31 ธันวาคม 2540.

จินดา สุขาว. ในรากินดา จ.นครศรีธรรมราช. สัมภาษณ์ 6 มีนาคม 2541.

จำรัสดี ศรีจันทร์. ในรากำรัสดี จ.นครศรีธรรมราช. สัมภาษณ์ 8 มีนาคม 2541.

จำเนียร จินดานิต. ในรากำเนียร จ.นครศรีธรรมราช. สัมภาษณ์ 7 ธันวาคม 2540.

จำเรียง ชาญณรงค์. ในรากำเรียง จ.นครศรีธรรมราช. สัมภาษณ์ 7 ธันวาคม 2540.

จลวย โจรนแมชากุล. ในรากลวยประดิษฐ์ศิลป์ จ.กระบี่. สัมภาษณ์ 10 ธันวาคม 2541.

จลอง สุราม. ในรากลองน้อยดาวรุ่ง จ.พัทลุง. สัมภาษณ์ 1 ตุลาคม 2539.

จลาด สุขาว. ในรากิ่งหวาน วิทยาลัยนาฏศิลป์นครศรีธรรมราช จ.นครศรีธรรมราช.

สัมภาษณ์ 2 ธันวาคม 2540.

แจ่ม สุรขุน. ในรากแจ่ม จ.ตรัง. สัมภาษณ์ 19 พฤศจิกายน 2540.

ถวิล จำปาทอง. ในรากถวิล จ.พัทลุง. สัมภาษณ์ 7 ตุลาคม 2539.

ธรรมนิษฐ์ นิคมรัตน์. อาจารย์นาฏศิลป์พื้นเมือง สถาบันราชภัฏสงขลา จ.สงขลา.

สัมภาษณ์ 22 มีนาคม 2541.

น้อม คงเกสัยง. ในรากน้อม วิทยาลัยนาฏศิลป์พัทลุง จ.พัทลุง. สัมภาษณ์ 4 ตุลาคม 2539.

บุญช่วย จำปาทอง. พยานบุญช่วย จ.พัทลุง. สัมภาษณ์ 1 ตุลาคม 2539.

บุญช่วย ชูสงคราม. ในรากบุญช่วย จ.นครศรีธรรมราช. สัมภาษณ์ 10 ธันวาคม 2540.

ประจวบ เพชรน้อย. หัวหน้าศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอป่าพะยอม จ.พัทลุง.

สัมภาษณ์ 2 ตุลาคม 2539.

ปิ่น สุรชราว. โนบายัญญาศิลปิน จ.นครศรีธรรมราช. สัมภาษณ์ 6 ธันวาคม 2540.

เปรี๊ยะ ประชาชาติ. ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาอกโรงเรียนจังหวัดพัทลุงและผู้ตรวจราชการ
กรมการศึกษาอกโรงเรียน จ.พัทลุง. สัมภาษณ์ 16 พฤศจิกายน 2540

แปลก ฑะบาล. โนราแปลกท่าแค. จ.พัทลุง. สัมภาษณ์ 25 ตุลาคม 2539.

พรทิพย์ เสาวภักดิ์. โนราพรทิพย์ จ.พัทลุง. สัมภาษณ์ 8 ตุลาคม 2539.

พ่วง ชุขรรัตน์. ชำราชการบำนาญ จ.พัทลุง. สัมภาษณ์ 3 ธันวาคม 2540.

พิน คณตม. โนราพิน จ.พัทลุง. สัมภาษณ์ 25 ตุลาคม 2539.

มณฑก เสาวภักดิ์. โนรามณฑก จ.พัทลุง. สัมภาษณ์ 8 ตุลาคม 2539.

ยก ชูบัว. โนรายก ศิลปินแห่งชาติ พ.ศ. 2530 จ.สงขลา. สัมภาษณ์ 8 ธันวาคม 2540.

ละมัย ศรีรักษา. โนราละมัยศิลปิน จ. สงขลา สัมภาษณ์ 5 ธันวาคม 2540.

ละม้าย ยะนพ. โนราละม้าย จ.นครศรีธรรมราช. สัมภาษณ์ 8 ธันวาคม 2540.

ละม่อม พันธุ์รัตน์. โนราลูกไก่ จ.นครศรีธรรมราช. สัมภาษณ์ 8 ธันวาคม 2540

ละเอียด เย็นทั่ว. โนราละเอียด จ.พัทลุง. สัมภาษณ์ 4 ธันวาคม 2540.

วนิช สงสมพันธ์. อาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านโหล๊ะเร็ด โนรากุ่มครูประจิม จ.พัทลุง.

สัมภาษณ์ 21 พฤศจิกายน 2540

วิชาญ พวงพันธ์ศักดิ์. หนังวิชาญ. จ.ภูเก็ต. สัมภาษณ์ 16 ธันวาคม 2541.

สมพงษ์ ฑะบาล. โนราสมพงษ์น้อยดาวรุ่ง จ.พัทลุง. สัมภาษณ์ 24 ตุลาคม 2539.

สมใจ ชูแก้ว. โนราสมใจ จ. สงขลา สัมภาษณ์ 1 ธันวาคม 2541.

สร้อย คงเขียว. โนราสร้อยเพชรดาวรุ่ง จ.พัทลุง. สัมภาษณ์ 5 ตุลาคม 2539.

สกุลมา แก้วกล้า. โนรานกน้อย. จ.สงขลา. สัมภาษณ์ 4 ธันวาคม 2540.

สง่า อินทนูพัฒน์. โนราจูเตียง จ.นครศรีธรรมราช. สัมภาษณ์ 9 ธันวาคม 2540.

สังวาลย์ เข็มมตรี. โนราสังวาลย์ จ. ระนอง. สัมภาษณ์ 17 ธันวาคม 2541.

สวาท มุสิกทะ. โนราสวาท จ.นครศรีธรรมราช สัมภาษณ์ 4 ธันวาคม 2540.

สายทิพย์ เครีแก้ว. โนราสายทิพย์. จ.พัทลุง สัมภาษณ์ 5 ธันวาคม 2540.

สาโรช นาคะวิโรจน์. คณะกรรมการที่ปรึกษากองทุนสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ. เพื่อ

ส่งเสริมการแสดงโนราศตាប់โนราษภักฏสงขลา จ.สงขลา. สัมภาษณ์ 24 พฤศจิกายน
2540.

สิริ ขุนดำ. ในราสิริ จ.สงขลา. สัมภาษณ์ 5 ธันวาคม 2540.

สุจิน ไหวสวรรณ. ในรำน้ำอ้อย จ.นครศรีธรรมราช. สัมภาษณ์ 9 ธันวาคม 2540.

สุพัฒน์ นาคเสน. อาจารย์นาฏศิลป์พื้นเมือง วิทยาลัยนาฏศิลป์นครศรีธรรมราช.

สัมภาษณ์ 1 มีนาคม 2541.

เสถียร ช่างจันทร์. ในราชูเหนือ. จ.นครศรีธรรมราช. สัมภาษณ์ 9 ธันวาคม 2540.

หนูพร้อม คงเขียว. ในราหนูพร้อม. จ.พัทลุง. สัมภาษณ์ 5 ตุลาคม 2539.

หนูวิน อ่องเซ่ง. ในราหนูวิน จ. สงขลา. สัมภาษณ์ 6 ธันวาคม 2540.

หวัน ลักขณา. ในราหวัน จ.นครศรีธรรมราช. สัมภาษณ์ 9 ธันวาคม 2540.

ห้อย เทียมตรี. จ.ระนอง. สัมภาษณ์ 17 ธันวาคม 2541.

อ้อมจิตร สงแดน. ในราอ้อมจิตร จ.พัทลุง. สัมภาษณ์ 7 ธันวาคม 2540.

อาม คงภัสยิ่ง. ในราหนูอาม. วิทยาลัยนาฏศิลป์พัทลุง จ.พัทลุง.

สัมภาษณ์ 20 พฤศจิกายน 2540.

เอื้อน ยักกะพันธ์. ในราเอื้อน จ.พัทลุง. สัมภาษณ์ 7 ธันวาคม 2540.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 1

ภาพโนราหรือนางหรือนางหรือนาง อ่องเซ่ง โนราผู้หญิงที่ประสบความสำเร็จในอาชีพรำโนราอย่างสูงสุดมีชื่อเสียงโด่งดังมาตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2482 สืบมาจนถึงปัจจุบัน เป็นแบบอย่างให้มีการฝึกหัดโนราผู้หญิงเพิ่มมากขึ้นในเวลาต่อมา ถ่ายเมื่อวันที่ 6 ธันวาคม พ.ศ. 2540 ขณะอายุ 73 ปี

ภาพที่ 2

ภาพโนราเต็มและโนราหนูवाद สามีและน้องสาวของโนราหนูวีน ที่ได้ร่วมกับโนรา
หนูวีนริเริ่มพัฒนาการแสดงโนราแบบเล่นกลอนสด (เอื้อเฟื้อภาพโดย บุญชัน อ่องเซ่ง
225 ถนนโชคสมาน 5 ตำบลคลองหงส์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา)

ภาพที่ 3

ภาพโนราจलयหรือนางจलय โจรนเมธากุล หัวหน้าคณะโนราจलयประดิษศิลป์ ถ่ายเมื่ออายุประมาณ 30 ปีเศษ โนราจलयเป็นโนราผู้หญิงที่ได้ริเริ่มและพัฒนากการแสดงโนราแบบแสดงเรื่องหรือเล่นนิยาย ที่เน้นการสร้างจากประกอบจนประสบความสำเร็จมีชื่อเสียงมากในปี พ.ศ. 2508 - 2516 (เอื้อเฟื้อภาพโดย จलय โจรนเมธากุล 66 หมู่ 6 ตำบลปกาสัย อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่)

ภาพที่ 4

ภาพโนราจलय(ซ้าย) ถ่ายคู่กับ โนราอำนวย (ขวา) ภรรยาโนราเจริญทั้งคู่ได้ตั้ง
คณะโดยใช้ชื่อ คณะโนราเจริญอำนวยศิลป์ มีชื่อเสียงมากอีกคณะหนึ่ง (เอื้อเฟื้อภาพโดย
จलय โรจนเมธากุล 66 หมู่ 6 ตำบลปกาสัย อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่)

ภาพที่ 5

ภาพโนราสวาทหรือนางสวาท มุสิกกะ โนราผู้หญิงจังหวัดนครศรีธรรมราช
 หัวหน้าคณะโนราประสิทธิ์สวาทนครศิลป์ ถ่ายเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ.2540

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 6

ภาพโนราจูเหื่องหรือนางเสห้อง ช่วยจันทร์ โнораผู้หญิงจังหวัดนครศรีธรรมราช
หัวหน้าคณะโนราไสเพ็ญพิศ บัณฑิตศิลป์ (เอื้อเฟื้อภาพโดย วันเพ็ญ ช่วยจันทร์ 013/3
ถนนสุนอนันต์ อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช)

ภาพที่ 7

ภาพโนราสังหวานหรือนางฉลาด สุขขาว โนราผู้หญิงจังหวัดนครศรีธรรมราช
(เอื้อเฟื้อภาพโดย สุพัฒน์ นาคเสน วิทยาลัยนาฏศิลป์นครศรีธรรมราช)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 8

ภาพโนราเกสรหรือนางเกสร เขตนิคม โнораผู้หญิงจังหวัดนครศรีธรรมราช
 หัวหน้าคณะโนราเกสรนครศิลป์ ขณะกำลังทำพิธีเหยียบเสน ถ่ายเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม
 พ.ศ.2540

ภาพที่ 9

ภาพในราเอือนหรือนางเอือน ยักกะพันธ์ ในราผู้หญิงจังหวัดพัทลุง ถ่ายเมื่อวันที่
7 ธันวาคม ท.ศ.2540

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 10

ภาพโนราห์นุอาบหรือนางอาบ คงเกลี้ยง โนราผู้หญิงจังหวัดพัทลุง ถ่ายเมื่อวันที่
20 พฤศจิกายน พ.ศ.2540

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 11

ภาพโนราถวิลหรือนางถวิล จำปาทอง โนราผู้หญิงจังหวัดพัทลุง หัวหน้าคณะ
โนราถวิล สายพิณ จำปาทอง (เอื้อเฟื้อภาพโดย ถวิล จำปาทอง 107/2 ถนนอภัยบริรักษ์
หมู่ 4 ตำบลลำปำ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง)

ภาพที่ 12

ภาพโนราห์บุพร้อมหรือนางหนูพร้อม คงเชียว ในราผู้หญิงจังหวัดพัทลุง ถ่ายกับครอบครัวประกอบด้วย นายสร้อย คงเชียว สามีน้วนหน้าคณะโนราสร้อยเพชรดาวรุ่งและบุตรสาว 2 คนที่ออกรำในราอยู่ในคณะด้วย ถ่ายเมื่อวันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ.2539

ภาพที่ 13

ภาพโนราสายทิพย์หรือนางสายทิพย์ เครือแก้ว โนราผู้หญิงจังหวัดพัทลุง หัวหน้า
คณะโนราสายทิพย์เสน่ห์ศิลป์ (เอื้อเฟื้อภาพโดย สายทิพย์ เครือแก้ว 211 หมู่ 5 ตำบล
โคกชะงาย อำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง)

ภาพที่ 14

ภาพในราพรทิพย์หรือนางพรทิพย์ เสาวภักดิ์ (ซ้าย) ในราผู้หญิงจังหวัดพัทลุง
 ขณะออกร้องเพลงในการแสดงในราแบบสมัยใหม่ ด้านหลังมีนักเดินทางเครื่องเต็ม
 ประกอบ(เอื้อเฟื้อภาพโดย พรทิพย์ เสาวภักดิ์ บ้านท่าแค อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง)

ภาพที่ 15
ภาพโนรานกน้อยหรือนางสกุณา แกล้วกล้า ในราผู้หญิงจังหวัดสงขลา ถ่ายเมื่อ
วันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ.2540

ภาพที่ 16

ภาพโนราสีริหรือนางสีริ ชุนคำ โนราผู้หญิงจังหวัดสงขลา (เอื้อเฟื้อภาพโดย สีริ
ชุนคำ 26/2 หมู่ 3 ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา)

ภาพที่ 17

ภาพในรากลยานาฏราชหรือนางกัลยา เทพนิมิตร ในราผู้หญิงจังหวัดระนอง หัว
หน้าคณะโนรานาฏราช ถ่ายเมื่อวันที่ 15 กันยายน พ.ศ.2540

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 18

ภาพในราชดิหรือนางจติ พรหมเมศร์ ในราษู่หญิงจังหวัดสุราษฎร์ธานี หัวหน้าคณะในราชดิ ชวัญใจชาวเกาะ (เอื้อเฟื้อภาพโดย สุตพันธ์ นาคเสน วิทยาลัยนาฏศิลป์ นครศรีธรรมราช)

ภาพที่ 19

ภาพการรำในราชของนักเรียนวิทยาลัยครูสงขลาเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2510 เป็นการรำในราลักษณ์ระบำมู่ นางรำแต่งกายด้วยชุดเครื่องต้นชุดเล็กและชุดลูกปักแก้ว คอผูกผ้าเจียะ (เอื่อเพื่อภาพโดย ธรรมนิศย์ นิคมรัตน์ สำนักงานศิลปวัฒนธรรมสถาบันราชภัฏสงขลา)

ภาพที่ 20

ภาพการแสดงในราแบบสมัยใหม่ของคณะโนราสมพงษ์น้อยดาวรุ่ง ถ่ายเมื่อวันที่
24 ตุลาคม พ.ศ. 2539

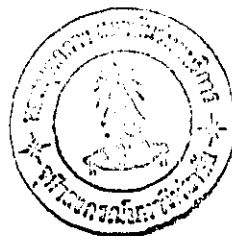
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 21

ภาพการรำโนราของสถาบันราชภัฏสงขลา ในงานมหกรรมกีฬาและการละเล่น
พื้นบ้านแห่งประเทศไทย (เอื้อเฟื้อภาพโดย ธรรมนิตย์ นิคมรัตน์ สำนักงานศิลปวัฒนธรรม
สถาบันราชภัฏสงขลา)

ประวัติผู้เขียน

นางสาวอรพรรณ สันโหละ เกิดวันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2512 ที่บ้านเลขที่ 19 หมู่ 2 ตำบลสองแพรก อำเภอเมือง จังหวัดพังงา สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรนาฏศิลป์ชั้นสูง วิชาเอกนาฏศิลป์ไทย ที่วิทยาลัยนาฏศิลปนครศรีธรรมราช เมื่อปีการศึกษา 2534 และระดับปริญญาตรี ศึกษาศาสตร์บัณฑิต วิชาเอกนาฏศิลป์ไทย สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตเทเวศร์ เมื่อปีการศึกษา 2536 แล้วได้เข้าศึกษาต่อในหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2539 ปัจจุบันรับราชการที่โรงเรียนพัทลุง ตำบลคูหาสวรรค์ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย